

Кельман Михайло Степанович,
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії держави та права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ У СФЕРІ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

[Рецензія на монографію Удовики Лариси Григорівни
«Правова система України: глобалізаційні трансформації»]

Упродовж останніх років вплив глобалізації на національне право в цілому, окремі галузі права й законодавства істотно посилюється, викликаючи низку складних проблем. Важливою складовою комплексу заходів у вирішенні проблем, спричинених глобалізацією є ґрунтовні, комплексні наукові дослідження загальнотеоретичного рівня, які закладають теоретико-методологічне підґрунтя розуміння сутності глобалізаційних трансформацій національної правової системи, уможливають виявлення їх спрямованості, наслідків, формування виважених кроків щодо усунення чи мінімізації негативного впливу глобалізації на національну правову систему.

Дослідження глобалізаційних трансформацій правової системи України дозволяє спрогнозувати й попередити ті ризики, які неминує виникати внаслідок суперечливого впливу глобалізації, процесів правової інтеграції, правової інтернаціоналізації. Національні інтереси, суверенітет держави, права і свободи людини не повинні постраждати в процесі глобалізаційних трансформацій національної правової системи. Враховуючи зазначене монографічне дослідження Л. Г. Удовики є своєчасним, актуальним і досить перспективним науковим доробком, який не лише поглиблює і розширює загальну теорію правової системи, а й формує загальнотеоретичну основу оптимізації правової системи України в умовах глобалізації, окреслює низку важливих і актуальних напрямів подальшого дослідження національної правової системи в контексті глобалізаційних трансформацій на рівні елементів, інтегративних і комунікативних зв'язків правової системи, тенденцій розвитку сучасних правових систем.

Своїм дослідженням Л. Г. Удовика охоплює досить широке коло питань, значна частина яких носить комплексний характер, охоплюється як теорією, так і практикою: з'ясовує зміст і сутність феномену глобалізації, розмежовує глобалізацію, правову глобалізацію, правову інтеграцію, правову інтернаціоналізацію; розглядає поняття, структуру, елементи правової системи, новітні підходи щодо типології правових систем; трансформації, які відбуваються на рівні підсистем і елементів в умовах глобалізації; визначає тенденції розвитку сучасних правових систем; окреслює проблеми й перспективи розвитку національної правової системи в умовах глобалізації.

Запропонована автором структура монографії досить оптимально відображає характер досліджуваної проблеми, складається з чотирьох основних розділів, дванадцяти підрозділів, передмови та післямови, які змістовно та логічно пов'язані між собою та уможливають ґрунтовні висновки монографічного дослідження.

Усвідомлюючи складність і багатогранність поставленої проблеми автор не претендує на абсолютно повний і вичерпний аналіз зазначеної проблеми, а зауважує, що монографія відображає специфіку авторського підходу до розгляду та викладу окремих питань, прагнення автора забезпечити його науковість, внутрішню логіку, структурну узгодженість глав та основних ідей.

Позитивним здобутком автора є науковий концепт монографії, який визначається теоретико-правовим дискурсом розвитку національної правової системи крізь призму глобалізації як комплексного критерію типології правових систем, складовою якого є правова глобалізація та ґрунтується на використанні даних низки світових індексів, зокрема: Індексу глобалізації країн світу за версією КОФ, Індексу глобальної конкурентоспроможності, Індексу верховенства права, Індексу демократії країн світу, даних Доповіді про стан свобод у світі 2014 р.

Л. Г. Удовика, досліджуючи глобалізаційні трансформації правової системи України доводить, що вплив глобалізації на правову систему постає як об'єктивний, незворотній, суперечливий, багатовекторний процес стрімкого й нерівномірного посилення взаємодії і взаємозалежності структурних елементів правової системи між собою, ускладнення системно-структурних і функціональних зв'язків, що має пульсуючий характер і поєднує амбівалентні процеси та явища: правової інтеграції, правової уніфікації, правової стандартизації, гомогенізації, з одного боку, та глокалізації, регіоналізації, локалізації, з іншого боку, які суттєво впливають на діяльність суб'єктів правової системи, визнання й впровадження правових стандартів.

Логічним продовженням зазначеного є концепція процесу трансформації правової системи України в умовах глобалізації, яка, на думку автора, в категоріальній інтерпретації являє собою складний, різнорівневий, багатофакторний, різновекторний, динамічний, історичний, соціальний, політико-правовий процес; структурно-функціональна характеристика процесу трансформації правової системи в умовах глобалізації пов'язана із змінами у колі суб'єктів правової системи (активізації індивідуальних суб'єктів права, появою нових колективних суб'єктів, трансформацією правового статусу держави як суб'єкта правової системи); трансформацією галузей, підгалузей, інститутів, норм права (появою нових комплексних галузей, інститутів, норм права, корегуванням правової політики, ідеології, зміною правової свідомості, правової культури та ін.) в рамках яких співіснують паралельно як традиційні, так і нові компоненти (прецеденти Європейського Суду з прав людини, міжнародні стандарти прав людини, судочинства та ін.); зі зміною функціонування і розвитку її підсистем та окремих елементів (прискорений розвиток інституційної та нормативної підсистем), які відбуваються із різними темпами, спрямованістю, поєднанням суперечливих тенденцій в підсистемах, посиленням взаємодії й взаємозалежності між підсистемами правової системи, основними системами суспільства (економічною, політичною, соціальною), іншими національними, міждержавними й міжнародною правовою системою.

На особливу увагу заслуговує обґрунтований Л. Г. Удовикою новий комплексний критерій типології національних правових систем – глобалізація, складовою якого є правова глобалізація. Зміст критерію глобалізованості правової системи на думку автора полягає у сукупності якісних і кількісних складових, які виявляються на рівні її підсистем і елементів. На основі комплексного критерію глобалізації виокремлено наступні типи національних правових систем: 1) глобалізовані; 2) фрагментарно глобалізовані; 3) глокалізовані; 4) локалізовані; виявлено їх загальні характеристики й тенденції розвитку.

На думку автора правова система України належить до фрагментарно глобалізованого типу правових систем, функціонує і розвивається враховуючи окремі складові правової глобалізації, а низка її елементів і підсистем залишаються в незмінному вигляді. Фрагментарно глобалізована правова система – це перехідний стан, оскільки з одного боку, наявні значні показники (кількісні та якісні) процесу правової глобалізації, а з іншого, простежується невизначеність чи суперечливість подальшого розвитку, наслідком чого може стати перехід до іншої якості правової системи (як до глобалізованої, так і до глокалізованої чи локалізованої).

Надзвичайно актуальними є висновки автора про те, що оптимізація функціонування і розвитку правової системи України в умовах глобалізації, ґрунтується на виваженій ліберальній правовій ідеології й обґрунтованій правовій політиці входження в глобалізаційний процес, істотному реформуванні системи права й законодавства, правотворчості й правозастосування на основі світових і європейських правових стандартів, адекватності й дієвості обраних засобів (правових, економічних, політичних) захисту національних інтересів, оптимальних форм і способів правової інтеграції.

У цілому рецензована монографія Удовики Лариси Григорівни «Правова система України: глобалізаційні трансформації» є творчим науковим вирішенням досить складної проблеми, наукова новизна й актуальність якої свідчать про її істотну наукову й практичну значимість, яка полягає у тому, що вона заповнює значну прогалину в загальній теорії права, розумінні проблем глобалізаційних трансформацій правової системи України.

Монографію Л. Г. Удовики характеризує повнота аналізу, логічна аргументація положень, цікаві компаративістські дослідження, ґрунтовне й фахове висвітлення проблем розвитку національної правової системи на рівні підсистем і елементів. Досить творчо опрацьовано значний обсяг літератури, поряд з цим, привертає увагу доброзичливий, але критичний підхід до джерельної бази. Рецензована монографія стане важливим поштовхом у дослідженні проблем розвитку національної системи права, законодавства, окремих галузей права в умовах глобалізації.

Наукова цінність монографії полягає в тому, що робота є комплексним дослідженням глобалізаційних трансформацій правової системи України на рівні підсистем і елементів. Поряд із теоретико-методологічним, монографія має практичне значення, оскільки її результати і висновки вирішенню практичних проблем правотворчої і правозастосовної діяльності, підвищенню рівня ефективності законодавчих, судових і правозастосовних органів.

Монографія буде надзвичайно корисною та цікавою для широкого кола науковців, викладачів, усіх тих, хто цікавиться сучасними трансформаційними процесами в Україні, зумовленими глобалізацією

